

ҚҰЛБАЙ БАУЫРЖАН СУСАРҰЛЫ

ТОҚЫМА ӨНЕРКӘСІБІ КӘСІПОРЫНДАРЫН БАСҚАРУДЫ ЖЕТІЛДІРУ

Б.С.Құлбайдың 6D050700 – Менеджмент мамандығы бойынша (PhD) философия докторы дәрежесін алу үшін дайындаған диссертациясына

АНДАТПА

Зерттеу тақырыбының өзектілігі. Қазақстан Республикасының әлемдік экономикалық кеңістікке ену үшін экономика бағытының өзгеруі кәсіпорындардың қызмет етуінің шарттарын түбегейлі өзгертті, бұл өз кезегінде басқарудың жаңа құралдарын іздестіру қажеттілігінің пайда болуына алып келді.

Еліміздің 30 өркениетті елдер қатарына кіру қағидаларына сәйкес кәсіпорын басшыларынан стратегияларды әзірлеу және іске асыру механизмдерін игеруді, сонымен қатар, бағымдық шындықтан стратегиялық мақсаттарға бейімделуінің жаңа тәсілдерін ендіруді және соған байланысты кәсіпорынды басқару жүйесінің тиімді қызмет етуінің жолдарын іздестіруді талап етті. Сондықтан да бұдан бұрын пайдаланылған әдістер мен технологиялар тиімді болмай қалғандығы айдан-анық көріне бастады, сол үшін кәсіпорындардағы, соның ішінде тоқыма өнеркәсібі кәсіпорындарын жаңа технологиялар мен механизмдер негізінде басқару жүйесін жетілдіру мәселесі соңғы кездері ерекше мәнге ие бола бастады.

Қалыптасқан жағдайларда кәсіпорындар өндірістік іс-әрекетті басқарудың отандық тәжірибесіне ғана жүгініп қоймай, сонымен қатар шетел мамандарының басқару саласындағы едәуір прогрессивті жетістіктерді белсенді түрде ендіру үстінде.

Заманауи жағдайларда тоқыма өнеркәсібі Қазақстан Республикасы экономикасының проблемалық секторларының біріне жатады. Осы ретте қазақстандық тоқыма өнеркәсіптерінің өндірістік және шаруашылық іс-әрекеті жұмыстарының нәтижесі аса бір жақты емес.

Қазақстандық кәсіпорындардың өзгеріп отырған жағдайларға бейімделуі өз бәсекеге қабілеттілігін арттыру мен ұстап тұру арқылы жүзеге асуы керек. Ал бәсекеге қабілеттілік шығарылатын соңғы өнімнің сандық және сапалық сипаттамаларымен қамтамасыз етіледі. Осы параметрлерді басқару соңғы өнімді шығарудың құрылымы мен көлемін жоспарлау жөніндегі басқарушылық шешімдерді қабылдауды қарастырады. Осы сияқты жағымсыз жағдайларда тоқыма кәсіпорындарын тиімді басқарудың құралдарын пайдалануды теориялық негіздеудің жеткіліксіздігі, атап айтқанда, кәсіпорынның ұтымды стратегиясын таңдаудың, мәселесі ерекше көкейкестілікке ие болады.

Тоқыма кәсіпорындары үшін бәсекелестік нарықтағы табыстың негізгі факторы кәсіпорынға тартымды бағаларды белгілеу мен табыс алуға мүмкіндік беретін өндірістік шығындар деңгейінің төмен болуы мен тұтынушылық

сұранысты арттыру мен ұстап тұруға мүмкіндік беретін шығарылатын өнімнің сан алуандығы болып табылады. Осы аталғандардың барлығы тоқыма өнеркәсібі кәсіпорындарының басқарудың тиімді жүйесін әзірлеу арқылы мүмкін болады. Тоқыма кәсіпорындарының соңғы өнім шығарудың құрылымы мен көлемдерін жоспарлау жөніндегі шешімдер қабылдаудың тиімді құралдарын әзірлеуге, аталған стратегияларды өндірістік салада қолдану тәжірибесіне және экономикалық процестерді ұйымдастыру әдістерін оңтайландыру жолдарын іздестіруге арналған диссертациялық жұмыстың тақырыбы қазіргі таңда аса өзекті.

Зерттеудің мақсаты мен міндеттері. Диссертациялық зерттеудің мақсаты тоқыма өнеркәсібі кәсіпорындарын басқарудың ғылыми негізделген тиімді жүйесін әзірлеу болып табылады.

Берілген мақсатқа сәйкес келесі міндеттер қойылды.

- тоқыма өнеркәсібі кәсіпорындарын басқару түсінігінің теориялық негіздерін зерттеп, басқару процестеріне ықпал ететін факторлар және басқарудың мақсаттық параметрлері жүйесінің құрылымын ұсыну;

- шел елдерде тоқыма өнеркәсібі кәсіпорындарын басқару тәжірибелерін зерттеу және оларды Қазақстан жағдайында қолдану мүмкіншіліктерін зерттеу;

- Қазақстан Республикасында тоқыма өнеркәсібі кәсіпорындарының қызметін талдау;

- Оңтүстік Қазақстан облысында тоқыма өнеркәсібі кәсіпорындарының қазіргі жағдайын бағалау;

- тоқыма кәсіпорының процестік басқаруға өтудің мәселелерін анықтау;

- тоқыма саласы кәсіпорындарында тауарлық портфельге қатысты басқару шешімдерін әзірлеу;

- тоқыма өнеркәсібі кәсіпорындарында басқару жүйесін жетілдіру механизмін әзірлеу.

Зерттеудің нысаны ҚР тоқыма өнеркәсібінің кәсіпорындары, соның ішінде «AZALA Textile» ЖШС болып табылады.

Зерттеудің пәні тоқыма өнеркәсібі кәсіпорындардың басқару жүйесіндегі элементтердің қарым-қатынасы болып табылады.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы. Бұл диссертациялық зерттеудің ғылыми жаңалығы келесіден тұрады:

- тоқыма кәсіпорынында басқару процестеріне ықпал ететін факторлар анықталып, басқарудың мақсаттық параметрлері жүйесін құру негізінде тоқыма кәсіпорындағы басқару жүйесінің элементтері нақтыланды;

- тоқыма өнеркәсібі кәсіпорындарында процестік-бағдарланған басқаруға өтудің мәселелері анықталып, тоқыма кәсіпорындарында бизнес-процестердің жетілдірілген нұсқасы ұсынылды;

- тоқыма саласы кәсіпорындарында тәжірибеде пайдалануға болатын тауарлық портфелінің балама нұсқаларының құрылымы ұсынылды;

- тоқыма өнеркәсібі кәсіпорындарында басқару жүйесін жетілдіру механизмі әзірленді.

Қорғауға ұсынылатын негізгі тұжырымдар:

- тоқыма кәсіпорынында басқару процестеріне ықпал ететін факторлар, басқарудың мақсаттық параметрлері жүйесі, кәсіпорындағы басқару жүйесінің элементтері;

- тоқыма кәсіпорындарында бизнес-процестердің жетілдірілген нұсқасы;

- тоқыма саласы кәсіпорындарының тауарлық портфелінің балама нұсқаларының құрылымы ұсынылды;

- тоқыма өнеркәсібі кәсіпорындарында басқару жүйесін жетілдіру механизмі.

Зерттеу жұмысының ториялық маңызы. Жұмыста алынған теориялық ережелер, әдістер мен тәжірибелік берілгендер тоқыма кәсіпорындарда басқару жүйесін іс жүзінде жүзеге асырудың тетігі болып табылады. Тоқыма кәсіпорындарындағы процестерін басқару тиімділігін бағалау ережелері мен әдістері төмендегілер үшін негіз болып табылады:

- тоқыма кәсіпорындарында басқару тиімділігін бағалау;

- тоқыма кәсіпорындар басқару тиімділігін жоғарылату стратегияларын қалыптастыру;

- тоқыма кәсіпорындарында басқару бойынша шараларды жоспарлау;

- тоқыма саласында басқару тиімділігін жоғарылатуды мемлекеттік ынталандыру саясатын (кәсіпорын, аймақ, мемлекет деңгейінде) жасау.

Диссертациялық жұмыстың тәжірибелік маңызы. Зерттеудің нәтижесінде алынған тәжірибелік тұжырымдар, ұсыныстар қазақстандық жеңіл өнеркәсібі, соның ішінде тоқыма кәсіпорындарының стратегиялық және процестік басқару теориясының дамуына ауқымды үлес қосады. Диссертациялық зерттеудің мақсаты мен міндеттеріне сәйкес, алынған нәтижелер: ұсынылған тоқыма кәсіпорындарында бизнес-процестердің жетілдірілген нұсқасы, олардың тәжірибелік жұмысында қолданылуы мүмкін; тоқыма саласы кәсіпорындарында тауарлық портфелінің балама нұсқаларын қолдану, кәсіпорындардың қамтамасыз ететін тәжірибелік маңызға ие болып табылады; тоқыма өнеркәсібі кәсіпорындарында басқару жүйесін механизмін жетілдіру, оның бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз етуге бағытталып, Қазақстан Республикасын индустриалдық-инновациялық дамытудың 2015-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасыдағы Өңдеуші өнеркәсіп және көрсетілетін қызметтердің жекелеген түрлеріне жататын «Тоқыма бұйымдарын өндірісін» жүзеге асыруда қолданыла алады.

Зерттеудің нәтижелері қазақстандық тоқыма өнеркәсібінің экспорттық бағдарланған кәсіпорындарда импорттың орнын алмастырудың тиімділігін арттыру үшін және инвестициялық тартымдылығын жоғарылату үшін тәжірибелік іс-әрекетте пайдаланылуы мүмкін. Сондай-ақ автордың ғылыми нәтижелері «AZALA Textile» ЖШС басқару тәжірибесіне енгізілді (ендіру туралы Акт тіркелген).

КУЛБАЙ БАУЫРЖАН СУСАРУЛЫ

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯМИ ТЕКСТИЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

АННОТАЦИЯ

диссертации Б.С.Кулбай на соискание степени доктора философии (PhD)
по специальности 6D050700 – Менеджмент

Актуальность исследуемой темы. Современные тенденции в мировом экономическом пространстве, а также требования, выдвигаемые к экономике РК в связи с вступлением в ВТО, оказывают существенное воздействие на условия функционирования отечественных предприятий. Все это в совокупности активизирует процесс изыскания новых инструментов в управлении предприятием.

В свою очередь постановка перед экономикой страны амбициозной цели вхождения страны в 30 наиболее развитых стран мира, обусловило необходимость принять в расчет и те требования к системе современного управления, оказывающие непосредственное воздействие на механизм разработки и реализации стратегии предприятия. Внедрение инновационных подходов и адаптация текущей деятельности к стратегическим целям, и как следствие, изыскание путей эффективного функционирования системы управления предприятием, ведет к необходимости трансформации системы управления на предприятии.

При этом является очевидным тот факт, что эффективность ранее используемых методов и технологий ставится под сомнение, что влечет за собой необходимость разработки и совершенствования системы управления на предприятии, в том числе текстильной промышленности, на основании внедрения новейших технологий и механизмов. Разработка данных механизмов и внедрение их в практику управления в последнее время приобрела особую актуальность.

В сложившихся обстоятельствах предприятия вынуждены руководствоваться не столько отечественным опытом управления производственной деятельностью, сколько активизировать процесс внедрения наиболее прогрессивных достижений зарубежных специалистов в области управления.

Текстильную отрасль РК в современных условиях можно отнести к одной из проблемных сфер экономики страны. Отдельно необходимо отметить, что производственно-хозяйственные результаты деятельности казахстанских текстильных предприятий можно отнести к крайне неоднозначным.

Адаптационные процессы в казахстанской экономике должны производиться на основе повышения и поддержания конкурентоспособности отечественных предприятий, опирающихся на качественные и количественные характеристики выпускаемой конечной продукции. Неэффективность управления данными параметрами влечет к снижению эффективности принятия

управленческих решений в сфере планирования структуры и объёмов выпускаемой конечной продукции. С учетом данных неблагоприятных факторов особую актуальность приобретают вопросы недостаточности теоретического обоснования внедрения новейших инструментов эффективного управления на текстильных предприятиях, и в частности, определения наиболее эффективной стратегии предприятия.

Именно для предприятий текстильной сферы одним из ключевых факторов успеха в конкурентной борьбе является снижение уровня производственных затрат, позволяющих предприятиям формировать привлекательные для конечных покупателей цены и соответственно зарабатывать, что в конечном итоге отражается на разнообразии выпускаемой продукции, позволяющей наращивать и поддерживать на высоком уровне потребительский спрос. Все эти положительные тенденции возможны в случае разработки и внедрения эффективной системы управления на предприятиях текстильной промышленности. Основываясь на вышесказанном представляется возможным признать тему диссертационной работы актуальной для современного этапа развития рыночной экономики РК.

Цели и задачи исследования. Целью исследования является разработка научнообоснованной эффективной системы управления предприятиями текстильной промышленности.

В соответствии с этой целью поставлены следующие задачи.

- исследование теоретических основ понятий, связанных с управлением предприятиями текстильной промышленности, выявить факторы влияющие на управленческий процесс и предложить структуру системы целевых параметров управления на предприятии;

- исследовать зарубежный опыт управления предприятиями текстильной промышленности и выявить возможности их использования в условиях Казахстана;

- провести анализ деятельности предприятий текстильной промышленности в Республике Казахстан;

- оценить текущее состояние предприятий текстильной промышленности Южный Казахстанской области;

- выявление проблем, возникающих при переходе на процессное управления предприятием;

- разработка управленческих решений, касающиеся товарного портфеля текстильного предприятия;

- разработка организационно-экономического механизма управления предприятиями текстильной промышленности.

Объектом исследования являются предприятия текстильной промышленности Казахстана, в том числе ТОО «AZALA Textile».

Предметом исследования является взаимосвязь элементов системы управления предприятий текстильной промышленности.

Новизна исследования. Научная новизна диссертационного исследования заключается в следующем:

- определены факторы, влияющие на процесс управления на текстильных предприятиях, а также предложена структура системы целевых параметров управления на предприятии;

- на основе определения проблем перехода к процессному управлению предложен усовершенствованная схема бизнес-процессов текстильных предприятий;

- предложены альтернативные варианты товарных портфелей предприятий текстильной отрасли;

- разработан механизм совершенствования системы управления предприятий текстильной промышленности.

Основные положения выносимые на защиту:

- факторы, влияющие на процесс управления на текстильных предприятиях, а также структура системы целевых параметров управления на данных предприятиях;

- усовершенствованная схема бизнес-процессов текстильных предприятий;

- альтернативные варианты товарных портфелей предприятий текстильной отрасли.

- механизм совершенствования системы управления предприятий текстильной промышленности.

Теоретическая значимость исследования. Положения и методики повышения эффективности управления процессами на предприятиях текстильной промышленности могут быть основой для следующих целей:

- при оценке эффективности управления текстильных предприятий;

- в целях повышения эффективности стратегий управления предприятий текстильной промышленности;

- при планировании мероприятий по управлению текстильными предприятиями;

- при разработке государственной политики стимулирования повышения эффективности управления в текстильной отрасли (на уровне предприятия, региона, государства).

Практическая значимость результатов исследований. Практические выводы и предложения, полученные в результате исследования, вносят значительный вклад в развитие теории стратегического и процессуального управления казахстанской легкой промышленностью, в том числе текстильными предприятиями.

В соответствии с целями и задачами исследования, полученные результаты: усовершенствованный вариант бизнес-процессов в указанных текстильных предприятиях, может использоваться ими на практике; на предприятиях текстильной отрасли использование альтернативных вариантов товарного портфеля имеет практическое значение в обеспечении конкурентоспособности предприятия; усовершенствования механизма системы управления в текстильных предприятиях, будет направлена на обеспечение конкурентоспособности предприятия и может применяться в реализации государственной программы направленной индустриально-инновационному развитию Республики Казахстан на 2015-2019 годы, в разделе «Производства

текстильных изделий», относящиеся обрабатывающему производству отдельным видам оказанных услуг.

Результаты исследования могут быть применены в практической деятельности в целях повышения инвестиционной привлекательности и для повышения эффективности замещения импорта в экспортно-ориентированных предприятиях казахстанского текстильного предприятия. А также, научные результаты автора внедрены в опыт управления ТОО«AZALA Textile» (зарегистрировано в АКТе введения).

KULBAY BAUYRZHAN SUSARULY

TEXTILE INDUSTRY ENTERPRISE MANAGEMENT DEVELOPMENT

A thesis for the degree of doctor of philosophy on the speciality
"6D050700 – Management" B.S.Kulbay

ABSTRACT

Actuality of the research. Retargeting of economy of the Republic of Kazakhstan to enter into the world economic space fundamentally changed conditions for functioning of enterprises, that in its turn, involved the origination of demands in the search of new management instruments.

In its turn setting before the country's economy ambitious goal to its entrance into 30 the most developed countries of the world demanded from the administration of enterprises to master the mechanism of development and realization of the strategy and at the same time introduction of new approaches in adaption of operating performance to strategic targets, and as a consequence, search of ways for effective functioning of an enterprise management system. In this connection, it became apparent that earlier used methods and technologies stopped to be effective, and therefore the problem of improvement of the management system on enterprises, including those of textile industry, on the basis of using new technologies and mechanisms for some time past acquired special actuality.

In the prevailing conditions, the enterprises turn to the domestic experience in the management by operational procedures and actively implement the most progressive achievements of foreign specialists in the sphere of management.

In the modern conditions, the textile manufacture refers to one of the problematic economic sectors of the Republic of Kazakhstan. At that the results of operational and economic procedures of the works of Kazakhstan textile enterprises are extremely complex.

Adaptation of Kazakhstan enterprises to the changing conditions should happen by increase and support of own competitiveness, which is provided by qualitative and quantitative characteristics of final output goods. Management by these parameters assumes making managerial decisions on planning of structure and volume of final output goods. In such unfavorable conditions, the problem of insufficient theoretical justification of using instruments of effective management by the textile enterprise, particularly, selection of adequate strategy of the enterprise acquires special actuality.

For the textile enterprises, the key success factor in the competitive struggle is low level of manufacturing expenditures, allowing the enterprise establish attractive prices and gain profit, as well as variety of output goods, allowing amplify and maintain the consumer's demand. All that is possible with the development of effective management system by the enterprises of textile industry. All that provided actuality of the dissertation's theme.

Purpose and tasks of the research. Purpose of the research is development of scientifically grounded effective management system by enterprises of textile industry.

The following tasks have been set in accordance with this purpose.

- Research of theoretical bases of concepts, related to the management by textile industry enterprises, identify factors influencing on the management process and offer a structure of a system of target management parameters on an enterprise;
- Investigate foreign management experience by the textile industry enterprises and identify opportunities of their use in conditions of Kazakhstan;
- Carry out analysis of activity of the textile industry enterprises in the Republic of Kazakhstan;
- Estimate current state of the textile industry enterprises of South Kazakhstan region;
- Identify problems, occurring at the transition to the process management by the enterprise;
- Develop managerial decisions, concerned with commercial portfolio of the textile enterprise;
- Develop organization-economic management mechanism by the textile industry enterprises.

Object of the research is enterprises of Kazakhstan's textile industry, including «AZALA Textile» LLP.

Subject of the research is relation of elements of the textile industry enterprises' management system.

Novelty of the research. Scientific novelty of the dissertation research is concluded in the following:

- Factors, influencing on the management process at the textile enterprises have been defined and structure of the system of target management parameters at the enterprises has been offered;
- Improved scheme of the textile enterprises business-processes has been offered on the basis of determination of transition problems to the process management;
- Alternative variants of commercial portfolios of the textile industry enterprises have been offered;
- Improvement mechanism of the textile industry enterprises' management system has been developed.

Conceptual issues, submitted for the defense:

- Factors, influencing on the management process at the textile enterprises, as well as structure of the system of target management parameters at these enterprises;
- Improved scheme of the textile enterprises business-processes;
- Alternative variants of commercial portfolios of the textile industry enterprises;
- Improvement mechanism of the textile industry enterprises' management system.

The theoretical importance of a research. Regulations and methods to increase efficiency of management by processes at the textile industry enterprises can be the basis for the following objectives:

- At the estimation of the textile industry management efficiency;
- With a view to increase efficiency of the textile industry enterprises management strategies;
- When planning measures for the textile enterprises management;
- When developing the state policy for the stimulation of increase in the textile industry management efficiency (at the level of enterprise, region, state).

Practical significance of the research results.

Practical conclusions and proposals received as a result of the research make a significant contribution to the development of the theory of strategic and procedural management of Kazakhstan's light industry, including textile enterprises.

In accordance with the goals and objectives of the study, the results obtained: an improved version of business processes in these textile enterprises, can be used by them in practice; At enterprises of the textile industry, the use of alternative versions of the commodity portfolio is of practical importance in ensuring the competitiveness of the enterprise; Improvement of the mechanism of the management system in textile enterprises, will be aimed at ensuring the competitiveness of the enterprise and can be applied in the implementation of the state program to the directed industrial and innovative development of the Republic of Kazakhstan for 2015-2019, in the section "Textile products", relating to manufacturing to certain types of services rendered.

The results of the research can be applied in practical activities to increase investment attractiveness and to increase the efficiency of import substitution in export-oriented enterprises of the Kazakh textile enterprise. And also, the scientific results of the author are implemented in the management experience of AZALA Textile LLP (registered in the ACT of introduction).